ILYA VARŞAVSKI[1]

DUPĂ SFÂRŞITUL LUMII

Traducerea de Igor Block[2]

[1] Илья Иосифович Варшавский (n. 1908, Kiev - d. 1974, Leningrad)
[2] A apărut în limba română în Colecţia „Povestiri Ştiinţifico-Fantastice” nr. nr. 362/15 decembrie 1969.

Scriitorul de anticipaţie sovietic Ilya Varşavski este cunoscut prin nota de umor pe care o imprimă unora dintre povestirile sale SF. Ultimul său volum de povestiri („Soarele apune în Donomaga”, „Molodaia gvardia”, 1966) grupează piesele în trei părţi, din care ultima conţine sub titlul „SF în suc propriu”, parodii literare, „parodii ştiinţifice” şi simple schiţe vesele. Autorul parodiază mai ales acele idei care în ultimul timp au devenit aproape un atribut *sine qua non* al scrierilor SF.

Globul galben ca paiul de pe ecran se rotea încet. Deşerturi încinse de arşiţă, albii de ape secate, stânci golaşe brăzdate de crăpături...

O planetă moartă, părăsită...

Împuternicitul răsuci butonul de aprindere şi se lăsă pe speteaza fotoliului. Ecranul de un argintiu mat începu să se întunece.

O planetă părăsită! Zece ani de muncă titanică pentru evacuarea populaţiei, nopţi de nesomn şi zile de muncă încordate - toate acestea rămăseseră în urmă.

Ei, e timpul să-şi pună şi el scafandrul pentru că altfel nu-i chip să iasă la suprafaţă.

Încovoindu-şi uşor spinarea sub greutatea balonului de oxigen, păşeşte încet pe străzile pustii şi fără de sfârşit ale oraşului subteran.

Postul central. Aici încă se mai simte viaţa. Panouri de un alb strălucitor, mii de beculeţe multicolore, ecrane cu imaginea unor maşini ce funcţionează ritmic, fel de fel de aparate tremurându-şi indicatoarele...

Apasă pe câteva butoane: reactoarele luminilor de avarie - *şi pe panou se aprinde un semnal verde, confirmând pornirea reactoarelor;* oprirea staţiilor de oxigen, oprirea fabricilor de alimente sintetice, a laboratoarelor de sinteză organică, a întreprinderilor industriale, a telecomunicaţiilor, a transporturilor, a industriei miniere. *Acum aproape toate indicatoarele aparatelor s-au oprit la zero. Se sting beculeţele de pe panouri. Au încremenit ciudat imaginile maşinilor de pe ecrane.*

Lumea subterană a planetei se cufundă în somn.

Ultimul buton - alimentarea cu energie. *Ecranele se*

întunecă. În lumina opalescentă a becurilor de avarie, sala Postului central pare fără sfârşit...

Omul, bătrân, frânt de oboseală, urcă treptele escalatorului imobilizat. Dogoarea de pe suprafaţa încinsă a planetei răzbeşte prin ţesătura deasă a costumului cosmic. E cazul să pună în funcţiune instalaţia individuală de răcire.

*

Pilotul îşi consultă nerăbdător ceasul. Până la plecare au mai rămas cincisprezece minute. O mică întârziere, şi toate calculele de navigaţie vor trebui făcute din nou. De ce merge el aşa de încet?

— Tovarăşe împuternicit, nava e gata de lansare, echipajul şi pasagerii se află în cabină.

— Maria şi-a scos deja scafandrul?

— Nu. E în compartimentul de bagaje.

— Poftește-o, te rog, să vină aici.

Pilotul privește derutat cadranul ceasului, dar împuternicitul e mult prea cufundat în gânduri ca să observe acest lucru.

Câteva minute mai târziu, o făptură scundă, într-un costum cam larg, coboară scara.

— S-a-ntâmplat ceva?

Ochii albaştri privesc neliniştiţi prin geamul căştii.

— Iartă-mă că te-am deranjat. Aş vrea ca înainte de lansare să văd ce fac odraslele noastre.

— Mergem în colonie?

— Nu. Cheamă-l aici pe şef.

Maria scoate din calota căştii vergeaua subţire a antenei.

— A-381! Vino urgent la locul de lansare. Te orientezi după semnalele mele.

Pilotul, dând disperat din mână, urcă scara. Trebuie pregătit totul pentru o corectare a calculelor.

Împuternicitul priveşte curios silueta robotului ce se apropie.

— A-381 s-a prezentat la apelul dumneavoastră.

— Vrea să-ţi vorbească împuternicitul.

— Vă ascult

— Noi plecăm.

— Ştiu. Veţi mai reveni vreodată?

— Nu. Părăsim Sistemul solar pentru totdeauna. Fiinţele vii nu mai pot rămâne aici. Acum stăpâni ai planetei vor fi roboţii. Îţi cunoşti bine îndatoririle?

— Trebuie să păstrez în memorie cunoştinţele oamenilor, să mă păzesc şi să păzesc tot ce ne-au lăsat Cei Vii, să-mi fac semeni şi să-i instruiesc, să schimb tactica comportării în funcţie de condiţiile exterioare, să mă perfecţionez încontinuu. În caz că vor veni pe planetă vizitatori din Cosmos, să le transmit ceea ce ne-au înmagazinat în memorie Cei Vii şi tot ce se va fi păstrat până atunci pe planetă.

— Perfect. Nu uita că e periculos de stat în subterane. Se aşteaptă să se producă nişte cutremure. Oraşele subterane vor fi probabil distruse. Va trebui să faceţi săpături.

— Asta e prevăzut în programul nostru.

— Aveţi grijă ca bateriile voastre solare să fie întotdeauna încărcate.

— Ştiu asta.

— Planeta nu mai are atmosferă. În prezent, pe suprafaţa ei există un mare pericol meteoritic.

— Colonia noastră se află deja la adăpost.

— Bine. Poţi pleca. Ţine minte că Cei Vii v-au încredinţat tot ceea ce ei au dobândit în milioane şi milioane de ani.

— Ţin minte.

— Du-te. Succes!

Drum bun!

— Mulţumesc.

*

Au trecut două milioane de ani, dar minusculul grăunte fără atmosferă de la marginea Galaxiei, aflat departe de rutele navelor de linie ale Comunităţii Cosmice, n-a atras atenţia nimănui.

Cât despre roboţi... Dar mai bine să ascultăm ce spun ei înşişi.

Preşedintele. *Stimaţi colegi, conferinţa noastră este consacrată uneia dintre cele mai interesante probleme ale ştiinţei contemporane, şi anume ipotezei privind existenţa unor forme de viaţă nemecanice. Are cuvântul onorabilul LA-36-93, automat de categoria A, profesor de sinteză chimică, care va face o comunicare. Vă rog, profesore!*

LA-36-93. *Regulamentul rigid adoptat la consfătuirile noastre mă obligă să mă limitez numai la* o *comunicare succintă privind datele experimentale obţinute şi ipotezele care decurg din ele. Un material mai detaliat este expus în tezele comunicării difuzate participanţilor la conferinţă.*

În cursul ultimilor ani, în laboratorul nostru se fac experienţe de sinteză a compuşilor de hidrocarburi macromoleculari.

În acest an am reuşit să realizăm o mică glomerulă de mucozitate care prezintă toate simptomele a ceea ce ne-am obişnuit să numim viaţă. (Animaţie în sală.) *Pusă într-un mediu organic lichid, această glomerulă se arată capabilă să se deplaseze în voie, reacţionează la excitarea cu curent şi asimilează substanţele aflate în soluţie. În urma proceselor de oxidare a acestor substanţe, procese încă nu pe deplin lămurite, se asigură balanţa bioenergetică necesară. Dacă în lichid lipseşte oxigenul, glomerula moare.*

Cea mai interesantă însuşire a variantelor de mucozitate obţinute în ultimul timp este capacitatea acesteia de a creşte şi a se înmulţi prin diviziune, asimilând compuşii organici.

În felul acesta, nu încape îndoială că avem de-a face aici cu o formă de viaţă cu totul nouă, foarte deosebită de noţiunile noastre obişnuite despre materia cu un înalt grad de organizare.

Poate că undeva în Univers există lumi unde viaţa organică a ajuns la o dezvoltare la fel de înaltă ca aceea la care a ajuns pe planeta noastră viaţa mecanică. (Animaţie în sală, scârţâieli ironice pe băncile automatelor de categoria B.) *Îmi dau seama că automatele de categoria B ar dori să ştie mai multe despre aplicarea tehnică a descoperirii făcute. Am impresia că însuşirea substanţei obţinute de a reacţiona la excitaţiile exterioare va permite folosirea ei în unele aparate de calcul care facilitează funcţionarea automatelor, iar mai târziu poate chiar să se realizeze pe această bază ceva ca un fel de creier electronic.*

Preşedintele. *Are cuvântul onorabilul RA-84-41, automat de categoria A, titularul catedrei de evoluţia maşinilor.*

RA-84-41. *Materialul experimental prezentat aici de eminentul nostru coleg este foarte interesant şi n-avem nici un temei să punem la îndoială autenticitatea lui.*

Mă văd însă nevoit să ridic unele obiecţii în legătură cu o seamă de concluzii ale raportorului.

Nu este clar dacă avem într-adevăr de-a face în cazul dat cu o manifestare a vieţii în înţelesul deplin al acestui cuvânt. Cred că reacţiile la excitarea cu curent pot fi pur şi simplu o consecinţă a modificării tensiunii de pe suprafaţa glomerulei de mucozitate. Poate că pe acest principiu ar fi

posibilă vreo modelare a unor funcţii ale neuronului cu semiconductori, dar mă îndoiesc că din nişte modele aşa de primitive să se poată crea vreodată ceva fie chiar numai aproximativ asemănător cu un creier electronic. Nu trebuie uitat că la baza oricărei activităţi de gândire stă acea însuşire de a păstra informaţiile care se numeşte memorie. Cu toată varietatea genurilor de memorie pe care le cunoaştem - memorie magnetică, memorie capacitivă, memorie criogenică - nici unul dintre ele nu poate fi realizat într-o substanţă organică.

În felul acesta, trebuie considerat că toate ipotezele cu privire la posibilitatea modelării proceselor de gândire ale unor automate cu o combinaţie de elemente alcătuite pe bază de compuşi de hidrocarburi sunt cu totul lipsite de temei.

Preşedintele. *Are cuvântul venerabilul NA-54-26, automat emerit de categoria A, doctor în filozofie.*

NA-54-26. *Aş vrea să abordez problema de pe poziţii oarecum diferite decât acelea pe care s-au situat antevorbitorii.*

Înainte de toate trebuie definită însăşi noţiunea de „viaţă”. Aşa cum vedem noi lucrurile, viaţa este alcătuită din următoarele elemente:

a) existenţa unor aparate care transformă lumina solară în energie electrică, baza activităţii motrice a organismului şi a proceselor de gândire ce se desfăşoară în el;

b) capacitatea de a construi semeni şi de a le transmite acestora experienţa acumulată.

Poate oare materia organică să îndeplinească aceste condiţii?

Ştim că pe bază de compuşi de hidrocarburi nu se pot crea fotoelemente care transformă radiaţia în energie

electrică.

Balanţa energetică poate fi menţinută prin reacţiile oxidării numai într-un mediu lichid, deoarece în contact cu oxigenul în formă de gaz fiinţele organice ar arde imediat. Noi reuşim să obţinem lichide numai în condiţii de laborator. Putem, desigur, să dăm frâu liber fanteziei şi să ne imaginăm o lume ipotetică. În care substanţa se află în fază lichidă şi conţine tot ce este necesar pentru viaţa fiinţelor organice. Ce se va întâmpla în acest caz?

Înmulţirea necontrolată în progresie geometrică prin diviziune va epuiza foarte repede toate resursele de viaţă ale mediului şi materia înmulţită se va priva ea singură de tot ceea ce slujeşte ca premisă pentru existenţa ei.

Concluzia vine de la sine: ipoteza că în natură ar exista forme de viaţă cu hidrocarburi nu rezistă la critică.

Preşedintele. *Mai doreşte cineva să ia cuvântul? Dumneavoastră? Ce indice şi ce titlu aveţi? Perfect! Are cuvântul stimabilul IV-9 611-7442, automat de categoria C, aspirant la Institutul de istorie a planetei.*

IV-9 611-7442. *Eu sunt, ca să zic aşa, prea puţin competent în materie şi în genere nu pot să fac nici un fel de afirmaţii; cred însă în genere că imaginile acelor fiinţe ciudate pe care le întâlnim cu prilejul săpăturilor ce se fac pe locul aşezărilor antice din era maşinilor primitive, considerate rod al creaţiei automatelor primitive... nu cumva oare erau într-adevăr monumente ale culturii unor vizitatori organici din Cosmos care i-au supus în acea epocă îndepărtată pe strămoşii noştri?* (Scârţâieli vesele în sală, urmate de un hârşâit asurzitor.) *M-am gândit, de asemenea, că satelitul conic al planetei noastre e, poate, ca să zic aşa, opera lor.* (Vacarm în sală, strigăte: „Regulamentul!”.) *Scuzaţi... desigur, ca să zic aşa... în*

genere, nu-mi închipuiam... (îşi reia locul.)

Preşedintele. *Permiteţi-mi să trag concluzii la discuţia noastră. Se pare că în prezent n-avem nici un motiv să considerăm reală existenţa în natură a unor forme organice de viaţă pe bază de compuşi de hidrocarburi. Cât priveşte aplicarea tehnică a paradoxului descoperit de colegul nostru, cred că încercările de a-l folosi în noile aparate de calcul ar putea constitui un obiect de atenţie, deşi în calea realizării acestei idei stau încă foarte multe dificultăţi de ordin pur ingineresc.*